

Heldere jenever; helder water; een heldere lucht. Een paar heldere kijkers.

Zo klaar als kristal. De vijver is zo klaar als glas. Een klare bron.

524. HELDER, SCHOON, ZINDELIIK.

Wat goed gereinigd of gewassen is.

Helder heeft vooral betrekking op de lichtere kleur, die iets krijgt wanneer men het vuil er van verwijdt.

Schoon duidt op de reinheid en het frisse uiterlijk.

Zindelijk wijst op de afwezigheid van vuil en op de afkeer van onreinheid.

Haar kousjes waren zo helder. Het linnen was altijd helder.

Een schoon boord aandoen. Schone kousen klaarleggen. Een schoon gezicht en schone handen hebben.

Een zindelijk tafelleed. Hij is zindelijk op zijn kleren. Zindelijk werken.

525. HELLEN, OVERHELLEN, OVERHANGEN, NEIGEN.

Een niet loodrechte, een schuine stand hebben.

Hellen drukt eenvoudig uit, dat er een afwijking van de loodrechte stand bestaat.

In overhellen is die gedachte iets sterker uitgedrukt.

Overhangen drukt dit zeer sterk uit; het duidt aan, dat het voorwerp zich reeds bijna in horizontale stand bevindt; was er niets, waaraan het verbonden was of waaraan het hing, dan zou het vallen.

Neigen is in schuinse richting benedenwaarts buigen of nader bij de grond brengen. Het wordt vooral overgankelijk gebruikt.

Deze paal helt naar links. Die rotsen hellen naar deze kant.

De muur helt sterk over. De toren begint bedenkelijk over te hellen. Tot een of andere partij overhellen.

De rotsen hangen daar sterk over. De overhangende takken moeten gekapt worden.

Het hoofd neigen. Die appelboom neigt zijn zwaarbeladen takken ter aarde. De zon neigt ter kimme. De staat neigde ten val.

526. HELPEN, BIJSPRINGEN, BIJSTAAN, ONDERSTEUNEN.

Medewerking verlenen aan anderen, wanneer hun krachten niet toereikend zijn.

Helpen drukt dit uit in 't algemeen; het is een ander het werk verlichten door het met hem samen te doen, er aan mede te doen, het gedeeltelijk voor hem te doen, hem er bij voor te lichten, enz.

Bijspringen is iemand tijdelijk en vlug te hulp komen in nood of gevaar.

Bijstaan is rechtstreeks medewerken om iemands last te verlichten of hem tot zijn doel te brengen.

Ondersteunen is iemand door het verlenen van hulp, en bepaaldelijk met geld, in staat stellen zijn last gemakkelijker te dragen of zijn doel te bereiken. Het kan echter ook worden gezegd van zaken.

De man, die de Republiek had helpen vestigen. Hij werd door zijn vrienden geholpen. Ik zal hem wel een handje helpen. Geld om ze te helpen hunne werkzaamheden aan te vangen.

De drie anderen kwamen op het gerucht aanrijden, om hun makkers bij te springen. Goede vrienden, die mij willen en kunnen bijspringen als het op een ogenblik nipt.

Wanneer de verdachte bijgestaan wordt door een advocaat. De zoete Jezus zij met u en uwe stad, en sta u eeuwig bij. (VONDEL)

Hij moest zijn oude, zieke ouders ondersteunen. Een fonds om daaruit oude werklieden te ondersteunen. Zij hadden de balken en stijlen, die het dak ondersteunden, weggekap.

527. HERINNERING, AANDENKEN, GEDACHTENIS, NAGEDACHTENIS.

Herinnering is zwakker dan de andere woorden; het betekent alleen het zich weder te binnen brengen of het vermogen van zich iets weer voor de geest te roepen. Om het krachtiger uit te drukken, moet men het door een nadere bepaling versterken, als b. v. *blijvende, duurzame herinnering.*

Alleen reeds de herinnering van die wederwaardigheden greep hem sterk aan.

Aandenken is zwakker en veronderstelt een kortere duur dan gedachtenis. Dit laatste betekent zoveel als *blijvend aandenken.*

Een daad, die niet licht in vergetelheid zal geraken, maar lang in aandenken blijven.

Doet dit tot mijne gedachtenis.

Nagedachtenis wordt alleen gebruikt voor overleden personen en duidt het voortleven in onze gedachte aan.

Een gezegende nagedachtenis blijft de goede en vrome na het sterven over.

Herinnering, aandenken en gedachtenis kunnen ook een voorwerp aanduiden, waardoor de herinnering, het aandenken of de gedachtenis wordt levendig gehouden. Het onderscheid is hetzelfde: de herinnering is van minder waarde voor het gevoel dan het aandenken, dat op zijn beurt minder innig is dan de gedachtenis.

528. HERVORMEN, HERSCHEPPEN.

De vorm van iets vernieuwen, het anders inrichten.

Hervormen is iets een nieuwe vorm geven, het veranderen, verbeteren.

Herschepjen is iets geheel van gedaante doen veranderen en grijpt dus dieper in dan hervormen.

Het toneel hervormen. Hij wenste, dat men doortastender alles zou hervormen. Door het universiteitsleven reeds veranderd en hervormd.

De aarde was als in een paradijs herschapen. Zij haastten zich, zich zelve en hun kinderen in Fransen te herscheppen. De meisjes werden in feeën herschapen.

529. HIEL, HAK.

De hiel is het achterste gedeelte van de menselijke voet.

Hak is, aan schoeisel, de verhoging onder de zool ter plaatse van de hiel.

Voor kousen gebruikt men hiel.

Hij staat te wiegen en op zijn hielen te draaien. Iemand op de hielen zitten.

Engelse laarzen met platte hakken. Pantoffels zonder hakken. De hakken scheeflopen.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

